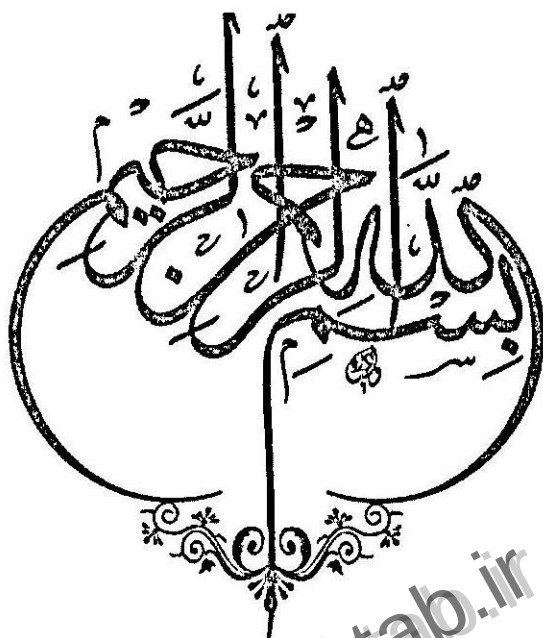

مطالعه و بررسی طرح و نقش دیواره شاهنامه

نویسنده:

فاطمه صادقی

آفتاب گیتی

موسسه انتشارات آفتاب گیتی

سرشناسه	: صادقی، فاطمه، ۱۳۷۴-
عنوان قراردادی	: شاهنامه، برگزیده، شرح Shahnameh. Selections. Commantries
عنوان و نام پدیدآور	: مطالعه و بررسی طرح و نقش دیو در شاهنامه / نویسنده فاطمه صادقی.
مشخصات نشر	: تهران: آفتاب گیتی، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری	: ۹۷ ص:، مصور.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۳۱۴۵-۹۱-۹
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
موضوع	: فردوسی، ابوالقاسم، ۳۲۹ - ۴۱۶ق. شاهنامه -- نقد و تفسیر
موضوع	: Ferdowsi, Abolqasem. Shahnameh -- Criticism and interpretation
شناسه افزوده	: فردوسی، ابوالقاسم، ۳۲۹ - ۴۱۶ق. شاهنامه. شرح
شناسه افزوده	: Ferdowsi, Abolqasem. Shahnameh
رده بندی کنگره	: PIR۴۴۹۵
رده بندی دیویی	: ۸۱۵/۱۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۹۶۵۵۳۱
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیا

کتابخانه ملی
www.ketab.ir

عنوان: مطالعه و بررسی طرح و نقش دیو در شاهنامه

نویسنده: فاطمه صادقی

ویراستار: داریوش قدرتی دیزج

صفحه آرای و تنظیم: مریم طباطبائی

نشر و پخش: موسسه انتشاراتی آفتاب گیتی

نوبت چاپ: اول: ۱۴۰۳

شمارگان: ۱۰۰ نسخه

چاپ: پاسارگاد

قیمت: ۱۱۰۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۱۴-۵۹۲-۶

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

آدرس: تهران - فرودگاه مهر آباد - مجموعه تفریحی و فرهنگی هما

نشر و پخش همراه: ۰۹۱۲۳۳۴۲۳۶۲-۰۲۱۶۶۹۶۹۸۳۷

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۶.....	چکیده
۸.....	مقدمه
۱۰.....	فصل دوم (ادبیات و پیشینه)
۱۱.....	شاهنامه
۱۳.....	۱- شاهنامه و قصه‌های «دیوان»
۱۵.....	۲- تحلیل قصه‌ها
۱۵.....	تحلیل قصه خزروان دیو
۲۱.....	خلاصه حرکت قصه
۲۷.....	رفتن کاووس به جنگ دیو سید
۲۸.....	خوان هفتم
۲۸.....	نگاهی به نماد، اسطوره و حماسه
۲۸.....	نماد
۳۰.....	اسطوره
۳۲.....	حماسه
۳۲.....	ارتباط اسطوره و نماد
۳۳.....	ارتباط اسطوره و حماسه
۳۳.....	نگاهی به شالوده بخش اساطیری شاهنامه
۳۷.....	۱. شخصیت‌های نمادین
۴۱.....	۲. خواب‌های نمادین
۴۱.....	خواب سام

۴۲.....	خواب گودرز.....
۴۳.....	خواب پیران و یسه.....
۴۳.....	خواب سیاوش.....
۴۴.....	۳. موجودات موهوم اساطیری.....
۴۵.....	سیمرغ.....
۴۵.....	دیو سپید.....
۴۵.....	۴. نگاره نمادین درفش ها.....
۴۶.....	درفش کاووس.....
۴۶.....	درفش توس.....
۴۷.....	درفش افراسیاب.....
۴۷.....	درفش گودرز.....
۴۷.....	درفش رستم.....
۴۸.....	درفش گرازه.....
۴۸.....	درفش فربرز.....
۴۹.....	درفش فرهاد.....
۴۹.....	درفش شیدوش.....
۴۹.....	درفش ریونیز.....
۴۹.....	درفش گیو.....
۵۰.....	درفش بیژن.....
۵۰.....	درفش نستوه.....
۵۰.....	درفش بهرام.....
۵۰.....	۵. فر و مظاهر نمادین آن در شاهنامه.....
۵۳.....	سحر و جادو در در لغت:.....
۵۴.....	تاریخچه جادو گری:.....

۵۶.....	جادو و جادو گری در شاهنامه :
۵۷.....	با ظهور ضحاک :
۶۴.....	داستان نبرد سپاه ایران و دیوهای مازندران در شاهنامه فردوسی
۶۸.....	نبرد سپاه ایران و دیوهای مازندران برپایه منظومه کوش نامه
۶۹.....	نبرد سپاه ایران و دیوهای مازندران برپایه منظومه شیرنگ نامه
۷۳.....	نبرد سپاه ایران و دیوهای مازندران برپایه شهریارنامه
۷۸.....	نبرد سپاه ایران و دیوهای مازندران برپایه برزنامه جدید
۸۱.....	پیشینه موضوع
۸۲.....	نقد و بررسی
۸۵.....	فصل سوم (پاسخ به سوالات)
۸۶.....	پاسخ به سوالات:
۸۹.....	فصل چهارم نتایج
۹۰.....	مقدمه
۹۰.....	محدودیت ها
۹۲.....	منابع و مآخذ

چکیده

مطالعه و بررسی طرح و نقش دیو در شاهنامه فردوسی موضوع این تحقیق است که در اهداف این پروژه به این چند مورد می‌رسیم که مطالعه طرح نقش دیو‌ها در شاهنامه فردوسی تثبیت و شناسایی دیو در داستان افراسیاب شناسایی و مطالعه علت استفاده کردن شخصیت دیو در داستان‌های نویسنده جزء اهداف این پروژه‌اند و به چند سوال پژوهشی آن که میتوان اشاره کرد، آیا دیوهای نام برده شده در زمان نویسنده وجود داشته‌اند؟ آیا داستانهای بیان شده واقعی است؟ اگر واقعی است تا چه اندازه اغراق شده‌اند؟... این‌ها جزء تعدادی از اهداف و سوالات این تحقیق‌اند و روش تحقیق این پروژه تاریخی است و شیوه گردآوری اطلاعات آن به صورت کتابخانه‌ای و مستندات و متن خوانی است. از عناوین فصول آن می‌توان به تحلیل قصه‌ها، کاووس و دیو سپید، نگاهی به نماد و اسطوره، شالوده بخش اساطیری، خواب‌های نمادین، سحر و جادو و دیو پری، دیو سپید و... اشاره کرد.

از مهمترین نتایج این پژوهش باید به این موارد اشاره کرد که بر اساس مطالب و مستندات مشاهده شده و جمع‌آوری شده می‌توان گفت که قصه‌های شاهنامه که برخی از آنها شفاهاً و زبان به زبان گشته تا به فردوسی رسیده است گنجینه عظیمی از اعتقادات و باورها و آداب قوم ایرانی است و بر اساس این مطالب به این نتیجه رسیدیم که دیو‌ها وجود داشته‌اند اما نه به این صورت و معنی که در حال حاضر در دسترس و در اذهان مردم است. بلکه آن‌ها اقوام و گروهی بودند که به دلیل تفاوت فاحش آن‌ها با بقیه مردم در پوشش صورت هیکل و اندام به آنها لقب دیو داده بودند و به این نتیجه می‌رسیم که دیو‌های گفته شده از زبان فردوسی در داستان‌ها تنها برای ترس و وحشت مردم نبوده‌اند و تنها خطرات آنها بیان نشده و فردوسی در جاهایی دیو را بچه اهریمن می‌داند و آن را با صفت سیاهی متصنف کرده و در جاهایی دیو‌ها در جنگ با انسان‌ها هستند و در جاهایی به کمک بعضی پادشاهان آمدند و زبان‌های بسیاری به آنها یاد دادند و در قسمت‌هایی دیو‌ها بت پرست بیان شده‌اند و غیره.

مقدمه

شاهنامه اثر حکیم ابولقاسم فردوسی طوسی حماسه ای منظوم و در برگیرنده نزدیک به ۵۰,۰۰۰ بیت و یکی از بزرگترین و برجسته ترین سروده های حماسی جهان است که سرایشش دست آورد دست کم ۳۰ سال کار پیوسته این سخن سرای نام دار ایرانی است.

موضوع این شاهکار ادبی افسانه ها و تاریخ ایران از آغاز تا حمله اعراب به ایران در سده هفده م میلادی است که در ۴ دودمان پادشاهی پیشدادیان کیانیان اشکانیان و ساسانیان گنجانده می شود. هنگامی که زبان دانش و ادبیات در ایران زبان عربی بود فردوسی با سرودن شاهنامه و با ویژگی های هدفمندی که داشت زبان پارسی را زنده و پایدار کرد. یکی از بنمایه هایی که فردوسی برای سرودن شاهنامه از آن استفاده کرد شاهنامه ابومنصوری بود. شاهنامه نفوذ بسیاری در جهت گیری فرهنگ فارسی و نیز بازتاب های شکوهمندی در ادبیات جهان داشته است و شاعران بزرگی مانند گوته و ویکتور هوگو از آن به نیکی یاد کرده اند. (ویکیدیا)

شاهنامه فردوسی از جمله آثاری است که در آن داستان ها و داستان واره های فراوانی دیده می شود و از جمله داستان های آن داستان هایایی است که در آن دیوان از نقش ورزان اصلی هستند. (روحانی عنایتی، ۱۵:۹۰)

حال به توضیحی کلی درباره موجود دیو می پردازیم.

دیو در پیش از اسلام در فرهنگ ایرانی رایج بود که بعد از ورود اسلام به ایران تغییر کرد و جای خود را به کلمه جن داد.

و دیوان همواره عامل مخزل زندگی آدمی و نافی ارزش های بشری به شمار می آمدند و شناخت دیوان یکی از بنیادهای دین پژوهی و اسطوره شناسی ایرانی است. (برزگر خالقی، ۸۳)

واژه دیو در معانی مختلفی آمده است: ۱- شیطان ابلیس اهریمن ۲- صورت وهمی غول یعنی موجود افسانه ای که او را با قدی بلند هیكلی مهیب و درشت تصور کنند ۳- عفریت جن نام یکی از ارباب انواعی بود که تمام قوم آریایی آن را می پرستیدند. و هم اکنون هندوها معتقد به رب النوعی هستند که آن را در آسمان می دانند و خدای اکبر می دانند و نام آن معبود خیالی دیواناست. در آیین زرتشت تعداد دیو ها بسیار است از جمله: دیو مرگ دیو خشم دیو تاریکی و....

ولی از میان آنها هفت دیو از جمله اهریمن از اهمیت بالایی برخوردار است زیرا در مقابل هفت تن از امشاسپندان قرار می گیرد ایرانیان قدیم بومیان فلات ایران را که زشت بودند دیو می نامیدند بعضی بر آنند که این دیوان ملت های غیر آریایی بودند که کم کم مغلوب نژاد آریایی ها شدند. احتمالاً دیوان اشخاص قوی هیکل و شجاعی بودند که در ایام قدیم در مازندران اقامت داشتند و این که دیوان را اشخاصی با شاخ و دم نوشته اند ظاهراً به این دلیل بوده که مردم طبرستان اغلب پوستین به تن می کردند و هنوز از بافتن و دوختن خبری نداشتند. (برزگر خالقی، ۸۳)

ماجرای دیوان در شاهنامه از داستان سیامک آغاز می شود همانطور که در ادبیاتی از فردوسی که برای سیامک گفته بر می آید، فردوسی دیو را بچه اهریمن می داند چنانچه در بیت زیر به آن اشاره می کند:

بر آویخت با پور آهرمنا

سیامک بیامد برهنه تنّا

و در جای دیگر همین دیو با صفت سیاهی متصنف شده و نام آن فروزان است و در باقی داستان های شاهنامه در جاهایی دیوان در جنگ با ایرانیان هستند در جایی دیگر به کمک بعضی هاشان زبان فراوانی یاد می دادند و بعضی از آنها بت پرستند و غیره....